

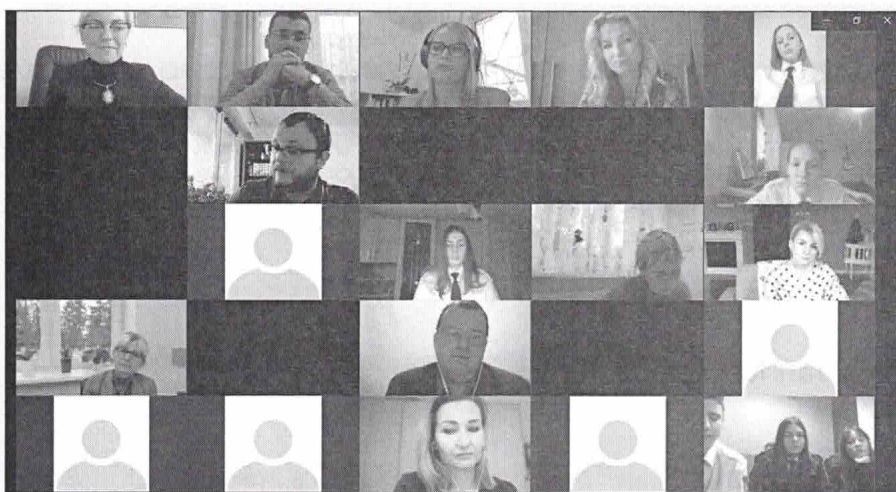
Miłosz Jan Kaczyński*

WYDZIAŁOWA DEBATA „MOWA NIENAWIŚCI – JAK SIĘ PRZECIWSTAWIAĆ?”

10 grudnia 2020 roku na Wydziale Administracji i Nauk Społecznych odbyła się Wydziałowa Debaty: „Mowa nienawiści – jak się jej przeciwstawiać?”. Wydarzenie to zostało zorganizowane przez Koło Naukowe „Bezpieczeństwo”, a głównym celem jaki przyświecał organizatorom była chęć pochylenia się nad zagadnieniem *hejtu*, który stanowi poważny problem w relacjach rówieśniczych współczesnej młodzieży, ale również bardzo często *mowa nienawiści* przenika do debaty społecznej, której wszyscy jesteśmy obserwatorami bądź uczestnikami. Dlatego też studenci Koła Naukowego wraz z jego opiekunem dr Hanną Mierzejewską podjęli wysiłek poprowadzenia interdyscyplinarnej dyskusji wśród społeczności akademickiej Wydziału Administracji i Nauk Społecznych Elbląskiej, polegającej na konfrontacji poglądów z perspektywy różnych dyscyplin naukowych oraz wspólnym zastanowieniu się nad sposobami przeciwdziałania temu zjawisku.

Spotkanie miało innowacyjny charakter i stanowiło wyzwanie organizacyjne dla jego inicjatorów. Po pierwsze odbyło się ono w formule on-line na platformie Zoom, co wynikało z ograniczeń związanych z warunkami pandemii. Ponadto w spotkaniu wzięli udział studenci i wykładowcy WAIiNS,

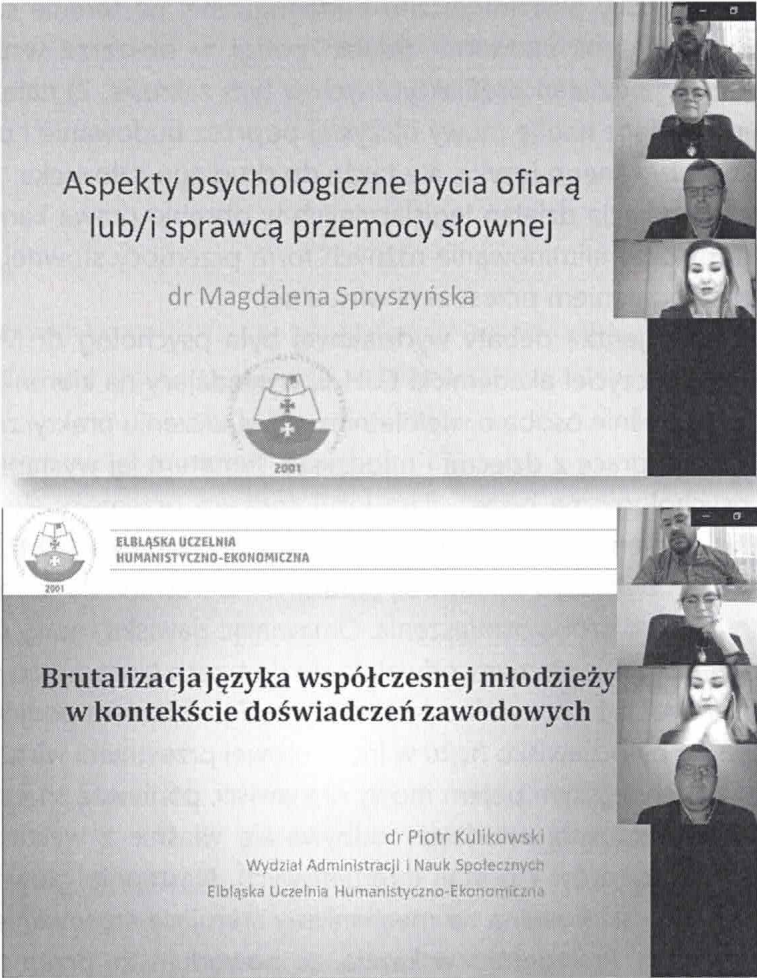
* Dr, Elbląska Uczelnia Humanistyczno-Ekonomiczna, Wydział Administracji i Nauk Społecznych.

ale także – co jest dla nas bardzo istotne – uczniowie Zespołu Szkół Technicznych w Elblągu, a dokładniej mówiąc, uczniowie klasy IC technik analityk z dobrą praktyką „Pragmatyka służby w Policji”, którą Elbląska Uczelnia Humanistyczno-Ekonomiczna objęła swoim patronatem w październiku 2020 roku. W spotkaniu z ramienia EUH-E uczestniczyła także dr Izabela Seredocha, prof. EUH-E, dr Anna Skuzińska, a także dr Miłosz Jan Kaczyński. Z ramienia Zespołu Szkół Technicznych do debaty dołączyły psycholog Justyna Majewska oraz pedagog Zofia Imiołczyk. Warto podkreślić w tym miejscu, że w debacie udział wzięło ponad pięćdziesięciu uczestników.

Pomimo obaw spotkanie punktualnie rozpoczął dr Piotr Kulikowski – prodziekan Wydziału Administracji i Nauk Społecznych – przywitaniem wszystkich uczestników spotkania. W kilku słowach zaprezentował główne założenia i cele debaty. Następnie, życząc wszystkim udanej dyskusji, przekazał głos dr Hannie Mierzejewskiej, opiekunowi Koła Naukowego „Bezpieczeństwo”, która zaprezentowała wszystkim zebranim przed monitorami harmonogram spotkania, wskazując na jego dwie części – a mianowicie – część plenarną i część przeznaczoną na debatę.

Po krótkim wprowadzeniu dr Hanna Mierzejewska podjęła temat: „Przemoc słowna wśród elbląskiej młodzieży – analiza wyników badań”. Były to badania na ponad tysiącu respondentów, uczniów elbląskich szkół podstawowych, których zagadnieniem węzłowym było zjawisko mowy nienawiści jako zagrożenia XXI wieku. Na podstawie zebranego materiału badawczego dr Mierzejewska ukazała obraz i powagę problemu. Zestawienia statystyczne pokazały, że znaczący odsetek młodzieży biorącej udział w badaniu (ponad

**Aspekty psychologiczne bycia ofiarą
lub/i sprawcą przemocy słownej**

dr Magdalena Spryszyńska

ELBLĄSKA UCZELNIA
HUMANISTYCZNO-EKONOMICZNA

**Brutalizacja języka współczesnej młodzieży
w kontekście doświadczeń zawodowych**

dr Piotr Kulikowski
Wydział Administracji i Nauk Społecznych
Elbląska Uczelnia Humanistyczno-Ekonomiczna

70%) doświadczyło przemocy słownej kierowanej bezpośrednio pod ich adresem. Znaczący był również fakt, że ponad połowa osób doświadczająca przemocy sama stosowała ją względem innych osób. Istotna i godna uwagi okazała się również wrażliwość młodzieży na tego typu przejawy zachowań negatywnych. Jak zauważyła prelegentka, znacząca liczba młodzieży staje się obojętna na przejawy przemocy słownej, i co ważna, stosuje ją w formie żartu, nie przewidując i nie zdając sobie sprawy z konsekwencji jakie się z tym wiążą. Istotnym elementem przeprowadzonych badań było opracowanie możliwych działań profilaktycznych przeciwdziałających mowie nienawiści. Badacze biorący udział w projekcie wysunęli trzy główne wnioski: 1) istotnym czynnikiem chroniącym młodzież w aspekcie przemocy słownej może być

zwiększenie pomocy psychologiczno-pedagogicznej na terenie szkół, przy jednoczesnym zintensyfikowaniu działań policji w obszarze wsparcia poprzez organizację działań profilaktycznych w tym zakresie; 2) należy podjąć działania promujące naukę mowy ojczystej poprzez budowanie i utrwalanie szacunku do używanego języka, ale także do drugiego człowieka; 3) istnieje konieczność podjęcia działań legislacyjnych w obrębie prawa karnego, których celem było by eliminowanie różnych form przemocy słownej, ze szczególnym uwzględnieniem przestrzeni wirtualnej.

Drugą prelegentką debaty wydziałowej była psycholog dr Magdalena Spryszyńska, nauczyciel akademicki EUH-E, wykładowca na kierunku psychologia, a równocześnie osoba o wieloletnim doświadczeniu praktycznym, ukierunkowanym na pracę z dziećmi i młodzieżą. Tematem jej wystąpienia były: „Aspekty psychologiczne bycia ofiarą lub/i sprawcą przemocy słownej”. Na początku wystąpienia zwróciła uwagę uczestników debaty na fakt, że słowa mają znaczenie, zwłaszcza te, które są obraźliwe i kierowane do drugiego człowieka jako atak lub próba ośmieszenia. Omawiając zjawisko mowy nienawiści w kontekście psychologicznym, odwołała się do trzech kluczowych pojęć: stereotyp, uprzedzenia i dyskryminacja. Kolejnym zagadnieniem podjętym przez dr Spryszyńską było zjawisko *hejtu* w internetowej przestrzeni wirtualnej. Jest ona najpowszechniejszym polem mowy nienawiści, ponieważ znacząca część kontaktów współczesnej młodzieży odbywa się właśnie z wykorzystaniem różnych komunikatorów i portali internetowych. Następnie główna uwaga słuchaczy została skierowana na mechanizmy sterujące stosowaniem mowy nienawiści w sieci. Prelegentka wskazała, co powoduje, że przemoc słowna, *hejt*, tak często występuje w sieci. Stanowiło to niejako wstęp do dalszych rozważań, których oś tematyczna odnosiła się do omówienia sylwetki sprawcy i ofiary przemocy słownej. Wydaje się, że zagadnieniem, które wzbudziło duże zainteresowanie słuchaczy były konsekwencje, jakie powoduje stosowanie *hejtu* wśród osób go doświadczających. Z perspektywy psychologa, prelegentka zwróciła uwagę, że negatywne odczucia pojawiają się w miarę długości trwania negatywnych zachowań doświadczanych przez ofiary. Podsumowaniem tej części wystąpienia było ukazanie, że w krańcowych przypadkach takie doświadczenia mogą zagrazić zdrowiu, zwłaszcza psychicznemu, a nawet życiu ofiar *hejtu*. Konkluzją wystąpienia było zaproponowanie możliwych przeciwdziałań temu zjawisku. Dr Magdalena Spryszyńska proponowała następujące działania: 1) „Nie karmić trola” – ignorowanie hejterskich wypowiedzi i komentarzy; 2) Zgłaszanie administratorom portali niebezpiecz-

nych, wulgarnych czy obraźliwych treści; 3) W sytuacjach trudnych szukanie pomocy wśród osób świadczących profesjonalną pomoc: psychologowie i pedagodzy; 4) Zgłaszanie takich sytuacji na policję, zwłaszcza wówczas gdy dochodzi do naruszenia naszych dóbr osobistych, zniesławienia, nawoływania do nienawiści i innych zachowań niezgodnych z prawem.

Z kolei dr Piotr Kulikowski podjął temat: „Brutalizacja języka współczesnej młodzieży w kontekście doświadczeń zawodowych”. Wyjaśnił, że prezentowane treści – poza podstawami teoretycznymi – w znaczącej części oparte są na doświadczeniach praktycznych, ponieważ jak zauważył od ponad 13 lat pracuje jako wychowawca w placówce opiekuńczo-wychowawczej. Przechodząc do właściwej części prelekcji, zdefiniował pojęcie brutalności i wulgaryzmu, uzasadniając, że zabiegiem celowym było zwrócenie uwagi na brutalizację języka współczesnej młodzieży. W kolejnej części wystąpienia przytoczył twierdzenia badaczy różnych dyscyplin naukowych zajmujących się zagadnieniem brutalizacji języka, wskazując jak jest ono postrzegane z różnych perspektyw, oraz to, że nie jest to zjawisko nowe, ale niestety przybierające na intensywności, stanowiąc przez to ogromne zagrożenie zwłaszcza dla młodych ludzi. Po krótkim omówieniu podstaw teoretycznych prelegent przeszedł do praktycznego wymiaru zjawiska *hejtu*. Skupił się na dwóch kluczowych kwestiach, na czynnikach warunkujących intensyfikację zachowań negatywnych powstających w obrębie komunikacji między rówieśniczej a także konsekwencji, jakie mogą się wiązać z wystąpieniem i nasileniem zjawiska brutalizacji języka. W pierwszym przypadku za kluczowe w intensyfikacji przemocy słownej uznał przede wszystkim: 1) Łatwą dostępność do różnorodnych treści medialnych nacechowanych brutalnym językiem; 2) Brak akceptacji własnej osoby przez współczesnego nastolatka, ale również dzieci młodsze; 4) Frustrację i niemożność wpływu na zaistniałą sytuację, co dotyczyło w szczególności dzieci przebywających w placówce opiekuńczo-wychowawczej; 5) „Modę” i poszukiwanie akceptacji w grupie rówieśniczej; 6) Brak świadomości stosowania agresji słownej i konsekwencji z tego płynących dla drugiej osoby; 6) Środowisko rodzinne.

Kolejną kwestią, która znalazła się w wystąpieniu dr. Piotra Kulikowskiego, były konsekwencje, jakie są wynikiem stosowania przemocy słownej w relacjach rówieśniczych. Za najbardziej znaczące, które zostały wymienione w trakcie prelekcji uznać należy: 1) Konflikty w grupach rówieśniczych nacechowane zachowaniami nieadekwatnymi do przyczyn je wywołujących; 2) Obniżona/zaburzona samoocena dzieci i młodzieży – ryzyko zachowań

autoagresywnych; 3) Izolacja społeczna – „zanurzenie” się w świecie wirtualnym; 4) Wzrost tolerancji dla zachowań agresywnych – bezkrytyczne podejście do zachowań negatywnych.

W podsumowaniu omawianego wystąpienia znalazły się sugestie o konieczności prowadzenia otwartego dialogu z młodzieżą, który powinien opierać się na zrozumieniu i chęci poszukiwania wspólnych rozwiązań. Nie można bowiem zapominać, że to właśnie młodzi ludzie staną się architektami przyszłej społecznej rzeczywistości.

Po zakończeniu wystąpień teoretycznych dr Hanna Mierzejewska dokonała krótkiego podsumowania tej części debaty i jej głównych wątków, a następnie zaprezentowała zasady dobrej debaty przyjęte w EUH-E i zaprosiła wszystkich do wspólnej dyskusji.

Dyskusja ogniskowała się wokół głównych pytań, stanowiących podstawę rozmowy między uczestnikami debaty. W trakcie rozmów i wymiany poglądów poszukiwano odpowiedzi na następujące kwestie problemowe:

1. Czy mowa nienawiści to już „norma”, czy jeszcze „dewiacja”?
2. Dlaczego hejt jest obecny w przestrzeni publicznej?
3. Jaką rolę pełni hejt we współczesnej debacie publicznej?
4. Jakimi sposobami można przeciwdziałać hejtowi?
5. Jakie konsekwencje niesie mowa nienawiści dla stopnia poczucia bezpieczeństwa społecznego?

W tej części debaty role diametralnie się odwróciły. Główną inicjatywę przejęli uczniowie ZST i studenci EUH-E, którzy pomimo różnicy wieku z łatwością znajdowali wspólny język. W życzliwej atmosferze poszukiwali odpowiedzi na pojawiające się coraz to bardziej szczegółowe pytania. Ogromnie zaskoczyli wszyscy, zwłaszcza najmłodszy uczestnicy debaty, ponieważ okazali się otwarci na rozmowę, a nierzadko swoimi cennymi uwagami i spostrzeżeniami przykuwali uwagę starszych koleżanek i kolegów.

Warto podkreślić również, że cennym uzupełnieniem wspólnej dyskusji były spostrzeżenia psycholog Justyny Majewskiej oraz pedagog Zofii Imiołczyk, na co dzień pracujących z młodzieżą. Ważny był głos studentów EUH-E, którzy w bardzo profesjonalny i merytoryczny sposób odnosili się do poszczególnych zagadnień. Istotnym uzupełnieniem rozmowy były również doświadczenia praktyczne wykładowców EUH-E, którzy, jak wspomniano, oprócz prowadzenia zajęć na Uczelni na co dzień pracują z młodzieżą w zakresie posiadanych kompetencji i zainteresowań naukowych jako terapeuci, wychowawcy bądź nauczyciele.

W trakcie debaty w pewnym momencie główna uwaga została zwrócona na sposoby radzenia sobie z mową nienawiści przez młodych ludzi i ich odczucia w odniesieniu do tego zjawiska. Wydaje się, że ten wątek już do końca dominował w rozmowach. Młodzi ludzie w bardzo merytoryczny sposób wypowiadali się na temat tego, czym dla nich jest mowa nienawiści i przemoc słowna w relacjach z koleżankami i kolegami. Nie szczędzili przy tym bardzo rzeczowych uwag, odnosząc je do pewnych braków systemowych w tym zakresie, ale również do sytuacji rodzinnej współczesnego nastolatka, napotykającego na swojej drodze na problemy, które nie w pełni są rozumiane przez osoby dorosłe. Zarówno uczniowie, jak i studenci zauważyli, że to właśnie poczucie braku zrozumienia ze strony osób dorosłych w najbliższym środowisku rodzinnym, ale także specjalistów, z którymi stykają się na co dzień, powoduje, że nie widzą większego sensu uzewnętrzniania się i mówienia o swoich problemach. Obecni na spotkaniu specjaliści w swoich wypowiedziach starali się motywować uczestników i wskazywać konieczność przeciwstawiania się problemom, poprzez ciągłe dążenie do poszukiwania rozwiązań i wsparcia.

Dyskusja wydawała się nie mieć końca, uczestnicy poruszali nowe tematy lub eksplorowali te, które zostały już podjęte. Chcąc podsumować debatę, dr Hanna Mierzejewska, moderatorka spotkania, poprosiła uczestników o krótkie wnioski i podsumowanie tego, co wspólnie udało się wypracować. Konkluzje z debaty przybrały niemal jednolity charakter. Wszyscy przyznali, że mowa nienawiści to bardzo poważny problem czasów współczesnych,

którego w żaden sposób nie można bagatelizować. Przeciwwstawiać mu się można na wiele sposobów, jednak to, co możemy zrobić wszyscy, to przede wszystkim starać się ze sobą rozmawiać, i co najważniejsze, pomimo pewnych różnic, szanować się jako uczestnicy dialogu, ale przede wszystkim jako ludzie. Na zakończenie debaty jej moderatorka podziękowała wszystkim za wspólną, ciekawą i kreatywną dyskusję. Jak zauważyła, wydarzenia tego typu są jak najbardziej potrzebne, ponieważ pozwalają na wspólne zrozumienie i niwelowanie barier, jakie czasem tworzą się między młodzieżą a osobami dorosłymi. Zapowiedziała, że z nadzieją spogląda w przyszłość i czeka na dalsze inicjatywy tego typu.